

6 najstarších vyobrazení Ježiša Krista

Jozef Duháček

29. októbra 2020 ✝ Cirkev

Biblia nám nehovorí ako presne Ježiš vyzeral, úmyslom svätopiscov bolo zachytiť Jeho život a Jeho učenie, nie jeho telesné proporcie a kvality. Zobrazovanie Boha v Starom zákone bolo prísne zakázané, čo je rozumné, pretože Boh je duch a takého nemožno zobrazovať. Okrem toho, polyteistické pohanské kultúry Blízkeho východu mali tendenciu zbožšťovať obraz samotný, akoby bol jedno s „bohmi“, ktorého vyobrazoval, k čomu sklňovali často i samotní židia a Boh to preto rozumne zakázal.

S Kristom a kresťanstvom sa veci trochu zmenili. Kristus je úplný Boh aj úplný človek so všetkým, čo k človeku patrí, okrem hriechu. O tisícročie trvajúcim boji proti tomuto ústrednému bodu katolíckej náuky budeme písať inokedy, ale fakt, že Kristus bol človek umožňuje Krista zobrazovať a Kristove vyobrazenia začali vznikať pomerne skoro. Pretože ohľadom obrazov tiež vypukol v Cirkvi ostrý spor a byzantský cisár Leo III vydal v prvej polovici 8. storočia sériu ediktov proti obrazom, ktorými naštartoval náboženský konflikt, ktorý prerástol v sociálny a politický a zmietal ríšou takmer storočie. Spor sa nakoniec skončil víťazstvom obhajcov obrazov, ale mnohé krásne a vzácne vyobrazenia Ježiša a svätých boli zničené. Najstaršie vyobrazenia Ježiša, ktoré dnes máme sú tieto:

Alexamenovo graffito – graffito blasfemo

Toto je pravdepodobne najstaršie, hoci hanlivé a urážlivé vyobrazenie. Obraz bol vyrytý do omietky na stene rímskeho domu, neďaleko Palatínskeho pahorku a jeho vznik sa datuje zhruba do roku 200. V hornej časti grafity je písmeno ypsilon, alebo tau, ktoré symbolizuje kríž. Vľavo je zobrazený muž, ako vojak, alebo strážnik, ktorý dvíha ruku, v geste uctievania. V strede je obraz ukrižovaného muža s hlavou osla a pod ním stojí nápis v hrubej gréčtine: „ΑΛΕΞΑΜΕΝΟΣ ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΒΟΥ ΕΥΧΕΤΑΙ“ – Alexamenos uctieva Boha.“

Predpokladá sa, že v okolí, možno práve v tom dome, býval kresťan Alexamenos, z ktorého viery sa takto niekto vysmieval. V inej časti domu je na stene nápis, vyrytý inou rukou „XXXXXXXXXXFIDELIS – Alexamenos ktorý je pravdepodobne odpoveďou na blasfemickú karikatúru. Graffito bolo odhalené v roku 1857, pri vykopávkach domus Gelotiana, vily, ktorú kúpil cisár Caligula ako svoj palác, po jeho smrti tam bola škola a neskôr bol celý dom zahrnutý hlinou a obmurovaný, ako podpora pre budovy stojace nad ním a tak zostal nedotknutý. Jestvujú rôzne interpretácie. Jedna odkazuje na výrok sv. Pavla, ktorý hovorí, že pre pohanov je kríž bláznovstvo, iná odkazuje na vtedy vraj rozšírené presvedčenie, že kresťania uctievali osla (založené na Apionovom tvrdení, ktoré spomína Tertulián aj Origenés), iná, že na kríži je Anubis, alebo Set a poukazuje na gnostické praktiky.

Dobrý pastier

V rímskych katakombách neďaleko Appiovej cesty, o ktorých sa tvrdí, že ich nechal vystavať Kalixtus I, pápež v rokoch 218-223, vtedy ešte len diakon Rímskej cirkvi, sa našlo štylizované vyobrazenie pastiera, ktorý nesie na ramenách ovcu. Všeobecne sa to pokladá za vyobrazenie Ježiša, ako dobrého pastiera a odkazuje na podobenstvo z Jánovho evanjelia (Jn 10:11-18). Ježiš je dobrý pastier, ktorý položí život za svoje ovce. Okolo Krista sú vtáky a zvieratá. To je prevzaté z ikonografie Orfeovho príbehu, ktorý tak ako Kristus, zostúpil do podsvetia. Prvé obrazy s kresťanskou tematikou tvorili ľudia, ktorí vyrástli v helénskej symbolike a ikonografii a preto tieto symboly preberali a vkladali svojich diel. Niet na tom nič neobvyklé, ani zlé. Kalixtove katakomby sú pravdepodobne trochu staršie a táto freska pochádza z 3. storočia.

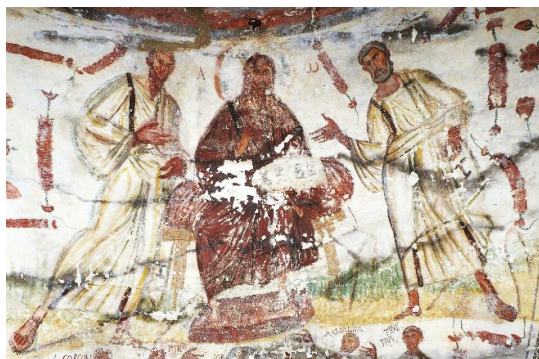
Klaňanie sa troch kráľov

Na vrchnáku sarkofágu, ktorý sa našiel v katakombách sv. Priscilly a dnes ho možno vidieť vo vatikánskych múzeách, je vyobrazená betlehemska scéna – Mária s malým Ježišom na rukách, vedľa pravdepodobne Jozef, ukazuje rukou na hviezdu a traja mudrci z Východu, ktorí prinášajú dary. V ľavej časti je zobrazená žena, ktorá bola v sarkofágu uložená, Severa a nápis „SEVERA IN DEO VIVAS – Severa, nech žiješ v Bohu“. Severa ukazuje rukou doprava, kde sa obyčajne nachádzali symboly ako olivové ratolesti, kotva, loď, holubica, ryba, prípadne obraz Dobrého pastiera. Traja mudrci majú krátke tuniky a kapucne, ktoré pripomínajú zvláštne plášte a čiapky, aké sa nosili vo Frýgií a v rímskom umení označovali postavy, či reálne, či mýtické, ktoré pochádzajú z Anatólie, Levantu a Mezopotámie a v 2. a 3. storočí ich nosili predstavitelia kultu boha Mithru. Teda obraz odkazuje na scénu z Matúša nielen tým, že traja klaňajúci sú z východu, ale že sú spojení s východným náboženstvom a astronomickým poznaním. V kontexte umiestnenia (podzemné, jaskynné pohrebisko v Ríme) môže obraz východných mudrcov evokovať aj postupujúcu konverziu pohanských náboženstiev ku kresťanstvu. Vlajúce plášte symbolizujú energiu, s akou sa mudrci vydali za Dieťaťom a to sa k nim naťahuje s rovnakou energiou.

Uzdravenie chromého

Tento obraz sa nachádza na stene baptistéria kostola v starovekom sýrskom meste Dura Europos a bol objavený v roku 1921. Zachytáva príbeh z Markovho evanjelia, v ktorom Ježiš uzdravuje ochrnutého. Na pravej strane obrazu leží chromý na lôžku. V strede je Kristus, ktorý hovorí: „Aby ste verili, že Syn človeka má moc odpúšťať hriechy: vstaň, zober svoje lôžko a chod!“ Na ľavej strane je muž, ktorý si berie svoje lôžko a odchádza. Táto scéna sa svojou symbolikou pre baptistérium mimoriadne hodí. Freska vznikla okolo roku 235 a Krista zobrazuje ako učiteľa – Má oblečenú tuniku a pálium, sandále, nakrátko ostrihané vlasy a tvár mladého vzdelaného muža.

Kristus medzi Petrom a Pavlom

Tento obraz sa našiel na cintoríne, vlastne v katakombách sv. Marcellina a Petra na Via Labicana, blízko cisárskeho paláca, ktorý mal patriť Konštantínovi Veľkému. Pochádza zo 4. storočia. Vyobrazuje Krista s knihou, pravdepodobne evanjelií, ako sedí medzi Petrom a Pavlom. Pod ním je Božský baránok, ktorý stojí na kopci, z ktorého vyvierajú štyri rieky, ako symbol štyroch evanjelií. Vedľa stoja štyria významní mučeníci, Gorgonius, Peter (nie apoštol), Marcellinus a Tiburtius a vzdávajú Baránkovi slávu. Tváre Petra a Pavla sú dobre zachované, postava Krista je poškodená. Peter má typickú hranatú bradu, Pavol dlhú, neupravenú a začínajúcu plešinu. Kristus je v tmavej tóge a má pomerne dlhú bradu a vyzerá ako starší muž. Nad hlavou má svätožiariu a po stranách písmená alfa a omega (Zj. 1:8). Táto freska bola objavená v roku 1851

Pantokrator zo Sinaja

Kláštor sv. Kataríny na Sinaji založil cisár Justinián v 6. storočí a štedro ho podporoval. Keďže sa nachádza v pustatine bez väčšieho strategického významu, prežil nepovšimnutý a v dobrom stave už skoro 1500 rokov a v jeho knižnici i kostole sa nachádzajú kresťanské vzácnosti z najstarších čias. Obraz Pantokratora sa dlho považoval za dielo 13. storočia, ale posledné výskumy a dôkladná analýza ukazujú, že s najväčšou pravdepodobnosťou pochádza zo 6. storočia a bol vytvorený v Konštantínopole. Je to potom najstaršie vyobrazenie Ježiša ako Pantokratora, Vševládcu a jedna z najstarších zachovaných ikon východnej cirkvi. Niektorí odborníci tvrdia, že zachytáva Krista ako Boha a človeka (nápadná odlišnosť ľavej a pravej polovice tváre) a že jeho vznik mohli ovplyvniť predchádzajúce ekumenické koncily v Efeze a Chalcedóne. Ľavá polovica predstavuje ľudskú prirodzenosť, pravá božskú. Existuje teória, že je to kópia slávnej ikony, ktorá bola umiestnená na Bronzovej bráne veľkého paláca v Konštantínopole. Obraz je 85 cm vysoký, 45 cm

široký, je vyhotovený technikou enkaustiky a je jeden z mála, ktorý prežil obrazoborecké besnenie 8. storočia.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/6-najstarsich-vyobrazeni-jezisa-krista/>